

IZ PULE.

Gospodarska nevolja. - Valelunga i nova industrija.

Talijanske novine u posljednje su se vrijeme više puta bavile pitanjem ovoga našeg grada, koji je, s punim pravom rečeno, bačen u gospodarskom pogledu na jednu veoma slabu točku, koja sili na otapanje. Iznajšu se u brojkama slike puljske mizerije, koja je uistinu mizerija. Daje se upute i informacije onima, koji bi mogli nešto poduzeti za dobro ovoga grada. Mora se priznati, mnogo se je već nastojalo oko toga, da se Pula pomogne i podigne. Dosada se je nešto postiglo, ali će još mnogo trebati dok se Pula ekonomski podigne tako, da bude mogla dati život za trideset i osam hiljadu stanovnika, kojih čekaju bolje dana. Ali ne samo stanovnici iz grada nego i okolica, koja je pretežno radnička, gleda svoj spas jedino u oporavku Pule. Pula je jedanput i naša sela prehranjivala. Danas je u gospodarskoj krizi ona — i naša sela.

Ovako ne smije ostati. Slabo gospodarsko stanje i nestasica posla, čini da grad opada na stanovništvo, da propada, jer se radnik sebi tribuhom za kruhom u daleke krajeve, gdje redovito stradava u još goru mizeriji; negi li kod kuće.

Argentina je danas kreata radnom snagom, a baš tame se najviše i seli naš pučanstvo, da traži rada i kruha. Pula i okolica dale su dobar broj radnika u svijet. To nije bio jedanput običaj u ovim našim krajevinama. Pula je samo svojim arsenalom devala rada za 5 hiljadu radnika, a to znači, da je jedanput moglo u Puli živjeti samo s arsenaškim radom oko 20 hiljada stanovnika više nego danas.

Osim arsenala ukrutna su još i mnogo druga poduzeća, koje su davalna ljudima rada a Puli života. Razumije se, da danas Pula ne može više da raprezentira onog značenja koja je imala pod Austrijom, kao ratna luka. Bila je za Austriju važna ratna točka, danas je postala jedna obična lepe luka, ali nije moguće misliti na to, da se svakog negdaničnog rada poduzeća ožive. To se bar sada neće ostvariti. Država ne nalazi potrebnim. Ali se misli nešto drugo.

Izgleda, da se radi na tome, tako novine pišu, da se grad Pula u kojem drugom smjeru, da se u Puli ustane nove industrije, da se u Puli ustane nove neke nove industrije, koje će dati rada kojih hiljadu radnika iz grada i okolice, da se tako sprijeći daljnja i jača križi mizerija.

Opazilo se je u posljednje vrijeme, da se gospodarska nevolja može riješiti, da postoji jedna izlazna točka i da se treba — maknuti s malo više energije i u dobre volje.

U neposrednoj blizini Pule nalaze se stara i poznata barutana (polveriera) Valelonga, koja je već od nekog vremena jedno zrak strašnog stanovništva. Godine 1921. uzbunila je grad i okolicu jednom jakom eksplozijom, a od onda se uvijek bilo nošlo s velikom opasnošću. U avgustu ove godine opet se je pojavio pozar u Valelongi, no nije bilo težih posljedica. Iza ovoga novoga požara stanovništvo grada Pule uputilo je vladu u Rim jedan apel, kojim moli, da bi se barutana prenesla iz Valelonge, što prije u Malcontentu kod Padove, kako je bilo već prije od vlaste riješeno. Ako se ovaj prevoz ne bi mogao brže obaviti onda neka se iz barutane razvije materijal po raznim magazinskim daleko od grada i neka se radionice za izradu nabroja odstrane. A osim toga morilo se je vladu, da bi se Valelonga predala kakvoj industriji, koja bi se ustanovila u Puli, da se tako riješi pitanje nezaposlenosti i seljaka velikog broja pučanstva.

Sve je pučanstvo jednoglasno zahtjevalo od vlaste, da bi sto prije rješila gornje pitanje Valelonge, barutane i industrijalizacija. Nakon više intervencija i nastojanja, ipak je napokon vlast riješila, da se polako počne s izravanjem eksplativnog materijala, kojeg u Valelongi ima oko 15 hiljada tonelata. Taj eksplativ izvesti, će se u Malcontentu blizu Padove.

Osim toga kani vlast, da se za sada jedan dio, a poslije i ostala Valelonga preda industrijalcu Castiglioniju. Kada bude

ispričana sva Valelonga, Castiglioni bi preuzeo sav kompleks zgrada. Castiglioni je Valelongu tražio, zato, da tamo uzogneg uspostvari jednu jaču industriju.

Svojim kapitalom naumio je on tamo podignuti i razviti tvornicu za preradbu nekog trećeg ostatka izraza, kako se rasinira nafra. Taj se treći ostatak zove "masut". Kažu, da je u toj materiji sadržana neka sastojina koja se dosada nije iskoristavala. Castiglioni je prvi, koji se je dao na taj posao da i tu sastojinu iskoristi. Novine pišu, da je taj proizvod vrijedan, da se mnogo troši (u Italiji oko 50.000 vagona na godinu) te da je izgleda, da bi se ova industrija mogla lijepo razviti osobito budući da se materijal mogao izvazati i u druge države. Rabi se za tjeranje jedne vrste motora, a kažu, da je proizvod dobr.

U početku svojega rada može ova industrija u Valelongi, da namjesti oko 500 radnika, no, kako izgleda, nije iskuceno, da bi za kratko vrijeme moglo u Valelongi biti namješteno i više hiljade radnika.

Naum nije slab. Nego dapače veoma površan. Svaki je ovakav korak i svaka namjera, da se Puli pomognu dobro došla i srdčano pozdravljanju od pučanstva grada Pule i okolice. Izgleda, da bi Castiglioni s mnogo promišljaja uložio svoj kapital u poduzeće. I nate je on smatran sposoban i razuman industrijalac, pak bi po svojim prilicima znao voditi industriju dobrim putem razvitka i napretka.

Razumije se, na korist puljskog pučanstva, koje već tako dugi želi rada i koje je stot mizerije. Vlada bi dobro učinila, da bi pružila neke pogodnosti ovom "novom" poduzeću. Moti će tako bolje uхватiti koriđenja, moci će se ljepe razviti — a to je glavno, da teli sve pučanstvo, koje bi inače bilo primorano na daljnje seljenje, na daljnje teške dane i na daljnje čekanje.

Kad bi koja nova industrija razvila svoju djelatnost, da uzogneg zaposli par hiljada radnika, koji su sada dizokupirani uz ostale manje radnje u Puli — moglo bi se doskora vidjeti Pulu živiju, napućenu u na bojnim nogama.

Neznamo sam, da li će ova industrija o kojoj gore govorimo uistinu započeti svojim radom. Nekoji sumnjuju u to. Uostalom vidjet ćemo.

IZ MEDULINA.

Novi općinski delegat.

Posjali smo spomenic, na najbolji i najveći seljački prirodni i sada mirno, okrepljeno zimu, koja se god nije baš najčvršća. Koliko se god ljudi Široj Istri i drugudu tužne na poplave i velike kiše, može se da se tužimo. Dapaće ovog ljeta želili smo je kao ozebo sunca, — a i sada nije baš odvije moko.

Gospodarski ne stojimo dobro, jer je još senjska paša, slaba ili nikakva, a opet si jena, nijesmo imati. Zato naši blago ce teško prezimeti.

Kod nas inače po običaju, samo ćemo da spomenemo jednu promjenu kod uprave sela. — Nedavno predao je dužnost delegata naš poštari i to svome bratu. Naš dosadašnji delegat g. Petar Lorenzini bio je, uzorak i pošten u svom radu i svakako je išao na ruku. Svoju službu vršio je na veliko zadovoljstvo sela. Mi smo ljudi pravredni i priznajemo rado istinu. Zato ćemo reći da nijesmo nikada imali takо dobrog, sposobnog i pravednog delegata.

G. Petar Lorenzini služio je kao delegat na čast oblastima i selu. Zato mu želimo srušiti sva preučenja i selu. Nadamo se, da će novi delegat ići po putu svoga brata, ta i on je Medulinac, pa mislimo, da će najbolje biti, ako bude svojim seljancima išao na ruku, kao što je i brat mu.

IZ SV. MARTINA.

Konkurenca, koja ne valja.

Kako je poznato, mi u selu imamo Zadržanu mlijekarnu. Mi joj se veselimod i sreća. Potef je lijepo napredovati. Kad ne bi bilo zložje i zlobnica, i kad ne bi bilo konkurenca, te nehajnici i nevjernika — islo bi s mlijekarnom bolje. Imamo u okolici tri konkurenca, tri mlijekara, koji škoduju da ne može i ljepe napredovati naša Zadržana mlijekarna.

Ona je bila u kužini poli stare Goričanke i pomogla je paricivati za večeru gospodi. Mala je sve te dane bila s njom u Baderni. Spala je z materom skupa z drugima deklamima na Šutu. Sobon je donesla i řešnu robu, u koju će se sutra dan pribući, kad bude pošta na bermu u crikvu. Nježe kuma, stara kuharica Roža, je bila kupila finu kotulu, nove pastole i bilo košulju, da je bila milina, pogledati, kako je bila kumparila, pak se nije kuma i mogla veseliti, da ima takav fijocu.

Kad su gospoda zapasala u hižu i razlazila se po svojim kamaradama pošta je malo Nada kroz vrata od korte pak po škalah odzad u kužinu. Jeno malo se je motala ko gništa, ma kako su je dekli svakako mošta trkušnile, koja z nogen, koja z lahtom, pošta je van okolo po korigi i zašla kroz veliki portun pod sternu i zmolde gledala u okna, na kojih se je svakovo to malo pokazao pop.

Doslo je i vrime večere. Gospoda su bila počinula potle podne po svojih kamarah, umila se i pošla dolu u fine, da večeraju.

Pa neka i bi konkurirali, ali ne bi smjeli lažno crniti našu Zadržanu. To nije lijepo ni pošteno, a ni najmanje u prilog sejčkog napretka. Jer svaka zadržana koristi uopće narodu, osobito svojim zadržanama, doćim privatnicu i privatne poduzeća koristi sami sebi.

Zato smo čvrsto uvjereni, da će se dandas seljac, zamjadoradnici pomoci jedino putem svojih zadržana. Tko protivno govoriti, vara sebe i druge. Naši ljudi zdrave pameti i poštena srca ne će vjerovati lažima i lašćima, koji lažu radi — sebe, a ne radi koristi naroda.

Ipak naša Zadržana mlijekarna napreduje, a sada se radi na tom, da se ju postavi na još čvrše noge i temelje, da ju tada neće moći nikakva zadržana konkurenca baciti ni unjiti. Onda će se svi konkurenți i besvesnjaci zlobnici raspotpričati slijevom i led na suncu. Samo preporučimo našim ljudima, da se svi upisu u Zadržanu, da joj dajavu dobro i čisto mljekko, a napokon da vjeruju u Zadržanu, koja će biti danas — sutra na čest i dliku, a i na veliku korist cijelog Buzetina i Čićarije.

IZ ROČA.

Ljetina. - Mlade i prosjeta. - Sjećanje na pok učitelja Licula.

Citamo u istarskoj Riječi, kako se svi srušna naše mire Istra javlja o ogođisnjoj ljetini, pa tako smo i mi Ročani učili da je javimo. Cujemo kako se skoro sa svih strana najviše tuže u ogođisnjoj ljetini, nu mi se, možemo reći, ne smijemo tužiti ove godine, nemamo svega koliko, bismo želili imati, jer čovjeku neki bilok bilo dosta, ali ipak smo svega ne po nešto nabrali tako da ne možemo niko ne Bogu zahvaliti.

Krumpir nam je obilato urođio, naši smo kod kopanja i pomešali sagnjiloga, ali se svim tim smo sa ostalim zdravim vrlo zadovoljni. Pšenica nije nam uspjela najbolje jer je bilo previše mokro za nju, pa zato je bila poneto slabija. Sa kurukuzom smo sasvim zadovoljni, isto i grožđe nam je islo prilično, dobro, samo što je po nekoj selima bilo oštećeno od tuče, ali ne sve, a ostalo nam je dobro uspjelo. Sa ostalim prirodom smo isto zadovoljni skoro sa svim.

Možemo vam i to javiti da su naši kmetovi vrlo radnici i stedljivi u svim stvarima, rade uvjek marljivo, kao mravi. Pa i mora se uvjek raditi da se svim tim teškim radom se nalazimo u teškom stanju, a bez njega dobro znamo da bimo isli u propast.

Naši mladići se isto rado hvaljuju poslu, samo je slabo ono, što još radnje obilaze naše krime i u isto rado troše krvavo zasljeni novac u, ono što im nije nikako od koristi, već više puta na štetu. Bilo bi bolje i ljepe da manje plesove posjećuju, nego što su naučeni. Bilo bi mnogo korisnije baviti se čitanjem korisnih knjiga, da što nauči, te kupovati knjige, koje su nam naši koristi mjesto da se nosi novac krmaru, koji se poslije smije za nama. Moramo uvjek, kad idemo što raditi, mieliti što smo od tega imati da ne radimo nikad ono što bi moglo biti na štetu našima i našem narodu.

Na duši dan posjetili smo naše groblje, kako je običaj svake godine, a naši smo na njemu nešto što se nije vidjelo da ove godine, naši smo na grobu našeg pokojnog učitelja Licula i njegovim spomenicima, koji su se nakupili njegovim učenicima i gledali žalostno u sliku njegovu i kao da bi se željeli još jednom snijeti razgovoriti.

Dragi naš učitelju, dajemo ti, još jedan dan s Bogom. Teško nam je bilo kad nišas, niti ostavio u teško nam je bez tebe, ali ti kad si se odjelio od nas nisi sve svoje ponio sa sobom, nego si mnogo toga ostavio svome narodu, a posebno svojim učenicima, koji ti se za sve one krasne nauke naučili, te kupovati knjige, koje su nam naši koristi, koji se poslije smije za nama. Moramo uvjek, kad idemo što raditi, mieliti što smo od tega imati da ne radimo nikad ono što bi moglo biti na štetu našima i našem narodu.

Ljekoviti učenici.

Širite „Istarsku Riječ“!

Franina i Jurina

Fr.: Ča si se to zamisljel, Jurino?

Jur.: Razmišljam, kako su ljudi već putni nemci. Mogli bi biti srećni, a ne budu.

Fr.: Kako to? Ja sam pak do sada vavrek čul povedit, da čovek na ovaj svete ne more bit nikada srećan.

Jur.: To se zna, da ne more, ako ne čuje. Svak je učitelj, a ti ne znaš. To ti je jedan mudra grčki, ki je tamio još pre dva tisuća godina.

Fr.: Ala — navadi me, kako se na lagije pride do sreći, pak ču ti i do smrti zahvaljan.

Jur.: Budi kako Dijogen.

Fr.: Koga zlođeja?

Jur.: Budi tako Dijogen.

Fr.: A ki je to za jedan čovek?

Jur.: Ima deca, znaju, ki je Dijogen, a ti ne znaš. To ti je jedan mudra grčki, ki je tamio još pre dva tisuća godina.

Fr.: A' kade ju je naša?

Jur.: Va bačve.

Fr.: Ča ga j' tako dopadalo pit?

Jur.: On je bil najvećniji čovek na svete. Nikada ni pil ni vina ni rakije.

Fr.: A ča j' pak jidal?

Jur.: Ono ča bi mu pod ruki prisjetio. Nikad ni zibiral. Ča je hrana bio proste i navadnjava, to mu je bio draža. On ni nikada poželel, dokle bi živ, jednega boljega zalogaja. Za je bil srećan.

Fr.: Ne razumen, kako je jedan tolj bržičnina mogao bit srećan.

Jur.: Ja pak razumen. Ki je najveći ukuz, da su ljudi danas ovako na svete. Nikada ni pil ni vina ni rakije.

Fr.: A ča j' pak jidal?

Jur.: Ono ča bi mu pod ruki prisjetio. Nikad ni zibiral. Ča je hrana bio proste i navadnjava, to mu je bio draža. On ni nikada poželel, dokle bi živ, jednega boljega zalogaja. Za je bil srećan.

Fr.: A je tako — je, da bi tako ne! I sruši se fijorini, otel bi ih imet dvije, a ki ima tisuće, otel bi imet na ljun, aki ima miliun, otel bi imet tisuće miliijuna — i tako nikada kraj.

Jur.: To je krivo, da ljudi ne moru biti srećni, zač njim, vavrek ne fali.

Fr.: A on tvoj Dijogen bil je zaspravljen srećan?

Za pršuton je došla juha, pak patlići i jarebicke i svega ča si čovik može pomisliti i ča bi hila mogla nabrojiti samo staru Roču kuharica, koja je paricivala i drugo, nedan, pak ni uni i sliji.

Nego valje, kad su sili za stolicu, pak su se uvrnja pre Martinu i rekli mu je, dretu i ščeto:

„Cujete, gospodine plovana, vode snađe sami naši ljudi, pak ne znan, zašto ne predikamo u našem materinskom jeziku.“

Prec Martin se je zacreljenja:

„Da, ma kad smo sve sami študijan i ljudi predikajmo mrižiši sobon samo tajanski,“ je rekla.

„To ča smo študijani, ne će reći, da s moramo sramiti našega slavinskog jezika. Svaki narod na svitu: i Niš, i Talijan i Rus i Japanez i France, i Tijan predikaju po svoju, a sano nibrži istarski Slavinci se ne ufan predikati po našu, nego se mučimo tujen jezik, ča ga ni ne razumin napro.“

(Slijedi)

PODLISTAK

ERNEST RAĐETIĆ:

Dite ljubavi

(Pripovijest iz istarskog života u porečkom dijalektu.)

(Nastavak.)

Kad su zapasale karoce, ljudi su se ustali i pošli za njima do place. Mladi Stipe je još zvonija, ma vidio se da jur komot potiže i da se je napro utrudija.

Biskup je poša po škalah u plovaniju, a ljudi su sili okolo ladonje i predikali, kakov je biskup, da je to naš vik, da je lip, kako je lipo odgovorjive, i greto po našu: vazda budi faljenje, i svrška tako.

Stari Nadalin je svojim kunjadom poša u hižu i tamo su se i njih dva pričazali biskupu i njegovoj kumpaniji.

I malo Nadala je Rupenje bila mriž drugon dicon. I ona je imala pun facoroz i hitala bi přid biskupu na put. Njeja pomajka teta Jelena ni bila vani,

